

DIASPORA HISTORIKE DHE KONGRESI I PARË I SHQIPTARËVE TË ITALISË

Shkruan: Xhemi HAJREDINI

Strugë, 1 tetor 2015

Sot e 120 vjet më parë diaspora më e moçme shqiptare, e bashkuar rreth personaliteteve më të shquar të saj oganizoi Kongresin e Parë të shqiptarëve të Italisë. Kur në asnjë vend të Evropës nuk flitej për një shtet shqiptar e një gjuhë shqiptare, kur Bismarku tallej se Shqipëria nuk është gjë tjetër përpos një shprehje gjeografike, inelektualët arbëresh merrnin pjesë në tubime e konferenca ndërkombëtare si përfaqësues të Arbërisë. Sigurisht që një nga përfaqësuesit më të denjë të shqiptarisë ka qenë dhe të mbetet përgjithmonë në kujtesën tonë "tatëmadhi i Arbërit" Jeronim De Rada.

Jeronim De Rada dhe ish Gjymnazi Garopoli i Corigliano Calabro

Gjatë një vizite që Presidenti i Shqipërisë z.Nishani bëri në disa komuna arbëreshe të Kalabrisë (prill 2015), ndër të tjera do të thoshte: "Atëherë kur në Shqipëri qe e ndaluar të shkruhej e të flitej shqip, kur mërgimtarët nuk guxonin të shkruanin as edhe një letër në shqip për familjet e tyre, kur propaganda antishqiptare siguronte se shkrimi në gjuhën shqipe ishte i pamundur, madje edhe falja në shqip, sepse nuk kuptohej. Pikërisht në një epokë të tillë, për të gjithë shqiptarët, e në veçanti për mërgimtarët, ishte një ngushëllim i madh dhe i thellë përgënjeshtrimi i shkëlqyer që u dhanë shpifjeve të tilla arbëreshët e Italisë me veprat, zakonet, simbolet, kostumet, këngët, mikpritjen dhe me traditat e tyre.

Por përveç kësaj, Shqipëria duhet t'u jetë përgjithmonë mirënjohëse këtyre bijve të saj të largët edhe për provën e mrekullueshme të dashurisë karshi racës së tyre që dhanë nëpërmjet përpjekjeve të mëdha për përpunimin e gjuhës. Qenë ata të parët që provuan se shqipja është një gjuhë e thellë dhe e plotë, e ëmbël dhe e aftë t'i japë formë edhe krijimeve më të epërme të imagjinatës poetike."

Shtypi evropian i kohës evidentonte se një kulturë e lashtë arbërore po rizgjohej. Mbi 200 mijë shqiptarë të larguar nga trojet e tyre, të shpërndarë në të gjithë Italinë e jugut, po bashkohen për të mos harruar identitetin e tyre. Kongresi i Parë i shqiptarëve të Italisë, që u zhvillua për tri ditë me radhë, nga data 1 deri më 3 tetor të vitit 1895, në ambientet e Gjimnazit Garopoli Korilian Kalabro (Kozencë) do të trajtonte çështje mes gjuhës dhe historisë.

Njëzet e pesë delegatët e Kongresit dhe 500 intelektualët të tjerë nga regjionet e Italisë së jugut (Kalabri, Kampania, Pulia dhe Sicili) që mbështetën këtë nismë kanë lënë gjurmë të rëndësishme në ngjarjet gjuhësore dhe historike të kombit. Paramendoni, një nismë pothuajse pas 400 vjetësh pas shpërnguljes. Gjaku nuk bëhet ujë pa marrë parasysh se është shprishur. Gjuha italiane, thonë arbëreshët, është gjuhë "e bukjes" ndërsa arbërishtja (gjuha shqipe) është gjuhë e zemrës.

Arbëreshët pas mërgimit të tyre, e kshinin kuptuar se mbijetesa e gjuhës, e zakoneve dhe e kulturës së tyre, mund të arrihej vetëm nëse u dilnin zot pasurive shpirtërore e kulturore, se ndryshe do të asimiloheshin dhe zhdukeshin. Historia e diasporës arbëreshe dëshmon bindshëm se sa të qëndrueshëm dhe sa këmbënglës kanë qenë dijetarët arbëreshë në përpjekjet e tyre për arsimin e nipërve dhe mbesave të Skënderbeut.

Diaspora e moçme arbëreshe u integrua në mënyrë paqësore në Itali por kurr nuk braktisi gjuhën, kulturën dhe traditat e paraardhësve.

Me Prof. Zef Liguori dhe kantautorin Pino Kakoca në Kozencë.

Pas marrveshjes për një kornizë debati Kongresi i shqiptarëve të Italisë, i drejtuar nga Jeronm De Rada, më 2 tetor të vitit 1895 vendosi të themelojë Shoqatën Nazionale Shqiptare (Società Nazionale Albanese). Kryetar i kësaj shoqate u zgjodh arkimandriti, Pietro Kaomdeka Koronei, zëvendës kryetar Anslem Lorekio (jurist, gazetar) dhe sekretar zgjodh Salvatore Liguori. Kjo shoqatë sipas delegaëve të kongresit do të duhej të kujdesej për qëndrueshmërinë e vendimeve që do të silleshin në këtë kongres historik.

Katër ishin pikat kryesore ku u përqëndrua Kongresi i parë i shqiptarëve të Italisë: unifikimi i alfabetit dhe hartimi i një abetare të gjuhës shqipe, hartimi i një fjalori (u formua një grup pune prej 14 anëtarësh), botimi i një gazete italo-shqiptare dhe hapja e marrëdhënieve me mëmëdheun (Shqipërinë).

Kongresi vendosi gjithashtu që selia e Shoqatës të jetë në katundin më të njohur arbëresh, përkatësisht në Shën Mitër (San Demetrio Corone), vendbanim i cili do të bëhej sinonim i atdhedashurisë dhe bartës i projekteve arsimore dhe kulturore arbëreshe.

Pas përfundimit të Kongresit, datë 3 tetor, pjesmarrësit vërenin kudo kënaqësinë e të gjithë abëreshëve kudo që jetonin. Më pas drejtuesit e Shoqatës Nazionale Shqiptare nga Qeveria e Mbretit të asaj kohe kërkuan ngritjen e një Katedre për mësimin e gjuhës shqipe pranë Institutit Oriental në

Napoli. Kjo kërkesë ka qenë shumë e mençur pasi që vetëm duke u shkolluar dhe studiuar në gjuhën shqipe mund të realizoheshin edhe synimet e kongresit dhe shoqatës.

Sot, pas 120 vjetëve të Kongresit të parë të shqiptarëve të Italisë, përballimi me një realitet pozitiv dhe një diasporë të organizuar, me imazh plotësisht evropian. Pothuajse gjithçka kishin synuar i kanë realizuar. Rrugëtimi arbëresh ka shumishuar dijetarët, akademikët, hulumtimet, publikimet, shkollat, katedrat e gjuhës shqipe, manifestimet etj.

Është për çdo lëndatë se si bashkohen arbëreshët pas mendjeve të shkolluara dhe grupeve intelektuale dhe vazhdimisht të mbajnë ndezuar zjarrin e kulturës dhe qytetërimit, pasionit dhe krenarisë kombëtare. Arbëreshët e kishin kuptuar shumë herët se mbijetesa e shqiptarve në Evropë do të rezistonte vetëm nëpërmjet shkollimit të gjeneratave të reja të cilët do t'i dilnin zot trashëgimive shpirtërore dhe kulturore kombëtare.

Xhemi Hajredini